

Gie Deboutte

‘Welbevinden en presteren zijn geen concurrenten, ze versterken elkaar’

Welbevinden wordt niet langer in een hoekje geduwd, maar telt mee. Inzetten op welbevinden en werk maken van kwaliteitsvol onderwijs gaan hand in hand. Talloze leraren, schoolteams, ondersteunende diensten en beleidsmakers dragen hiertoe bij. Maar is dat voldoende? Niet elke leerling voelt zich goed op school en pesten is nog steeds een realiteit. We vragen het aan Gie Deboutte, pestexpert, scholenbegeleider, trainer, auteur en bezieler van de Vlaamse Week tegen Pesten.

Inzetten op welbevinden

“Kinderen die niet aan het modale beantwoorden, voelen zich niet herkend en geraken gefrustreerd. Als ik terugblik op mijn eigen schooltijd dan was de reactie op afwijkend gedrag in de klas, er een van discipline en het strakker aantrekken van de teugels. Het hing van de leraar af of er oog was voor het welbevinden van de leerlingen. In de derde graad van de lagere school zat ik bij zo’n ‘meester’. Hij had oog voor elk kind in de klas. Zulke natuurtalenten van leraren merkten het op als er iets scheelde. Een eenvoudige ‘Hoe is het?’ kon soms wonderen verrichten. Er was geen gestructureerde aandacht voor welbevinden, maar het gebeurde tussendoor.

In de jaren 70 en 80 kwam daar verandering in. Met de komst van het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO) kreeg welbevinden een centralere plaats in het schoolgebeuren. De idee groeide dat leraren voortdurend moeten aftasten of het leerproces wel goed verloopt bij alle kinderen. In deze periode werd het belang van betrokkenheid als drager van het welbevinden in de verf gezet. Leerlingen die betrokken worden bij het leerproces, het als interessant ervaren en ondervinden dat ook zij er een plaats in hebben en iets kunnen leren, zullen zich ook beter voelen. Hun welbevinden gaat er dus op vooruit. Ook vandaag nog is dat een belangrijke insteek in het leerproces. Kinderen en jongeren moeten >>

‘Het is belangrijk dat je als toekomstige leraar signaalgedrag van een kind en een klasgroep leert herkennen én leert welke rol je kan spelen om het niet te laten escaleren.’

Gie Deboutte, pestexpert

TEKST
Eva Tiquet

FOTO
Illias Teirlinck

» zich verbonden voelen met hun school. Ze moeten er goede relaties kunnen opbouwen en er leraren hebben die hen stimuleren. We weten dat dergelijke verbondenheid de voornaamste beschermende factor is tegen schooluitval en moeilijk gedrag. Het voedt diepgaande leerprocessen en zet kinderen op weg om verdere stappen te zetten in hun onderwijsleerproces.”

Criticasters

“Helaas zijn er altijd criticasters. Ze reduceren welbevinden tot verpampering. Alsof inzetten op welbevinden betekent dat we enkel aandacht hebben voor leuke zaken en het leren naar de achtergrond verschuiven. Deze criticasters zetten welbevinden lijnrecht tegenover presteren. Maar het zijn geen concurrenten! Ze steunen en versterken elkaar. Daar moeten we op blijven hameren.

Ook vandaag is dat belangrijk. Diverse onderzoeken tonen aan dat bepaalde leerresultaten niet aan de verwachtingen voldoen. Een mogelijke reactie hierop is een zuivere focus op prestaties. Hierdoor riskeren we negatieve effecten op klasdynamieken en rampen op leerlingenniveau. Het is dus belangrijk om te blijven kijken hoe we kinderen en jongeren, in functie van het leergebeuren, in hun totaliteit kunnen benaderen.

‘Creëer geen afstand, maar zoek dialoog en verbinding.’

Gie Deboutte, pestexpert

FOTO
Austin Pacheco

Voor alle duidelijkheid: dat kan ook klassikaal gebeuren. Inzetten op welbevinden betekent niet dat je per se individueel moet werken. Er zijn klasdynamieken die aanzetten tot leren in de hele groep en waar tegelijk alle kinderen zich betrokken voelen.”

De leraar onder druk

“Los van mooie theorieën en beslissingen op macroniveau, zijn het wel de leraren die het uiteindelijk moeten waarmaken op school. De complexiteit van het lerarenberoep is groter geworden. Dat moeten we durven uitspreken. Er is een grotere diversiteit in de leerlingenpopulatie. Tegelijk neemt de druk toe om taken die aan onderwijs gekoppeld zijn op school te organiseren. Dat komt allemaal op de schouders van schoolteams en individuele leraren. Leraren komen onder druk te staan door een moeilijke klas, kinderen met bijzondere handleidingen, het handhaven van tucht en tegelijk nog boeiend lesgeven. Als het te spannend wordt in een klas gebeurt het dat je als leraar een deel van vooropgestelde pedagogische principes loslaat.

Het is dus belangrijk dat toekomstige leraren leren om signaalgedrag van een individueel kind en een klasgroep te herkennen en er antwoorden op te zoeken. Ze moeten leren welke rol je als leraar kan spelen om het niet te laten escaleren. Daarnaast moeten toekomstige leraren inzicht verwerven in het leerproces bij kinderen (dat erg gevarieerd kan verlopen) en hoe ze dit kunnen helpen versterken.

Anderzijds weten we ook dat het voor deze starters erg moeilijk is om de aangeleerde inzichten in een bestaande schoolcultuur toe te passen. Als nieuw teamlid willen ze in de groep opgenomen worden. Ze passen dan vaak de modellen toe die in die school gehanteerd worden.

Als we de kwaliteit van het onderwijs naar omhoog willen tillen, dan moeten we minstens deze hefboomen gebruiken met daarnaast een doorgedreven begeleiding van studenten en starters én varianten van co- en teamteaching. Het is maar door met een echte groep kinderen te werken dat je het métier onder de knie krijgt. Je moet de vreugde van je job kunnen proeven om in het beroep te blijven.”

We zijn er voor elkaar

Inzetten op welbevinden is belangrijk om pesten te voorkomen en een halt toe te roepen. De week voor de krokusvakantie wordt elk jaar omgetoerd in “de Week tegen Pesten” (1). Tijdens deze week klinkt vanuit verschillende hoek (onderwijs, sport, media, ...) : “Pesten, dat kan niet!”

“In 2021 is het de 16de Vlaamse Week tegen Pesten. Dit jaar wilden we inzetten op ‘verbinding’. Het voorbije jaar verloren kinderen veel verbinding (met de school, met vrienden, met grootouders, ...). We willen aangeven dat we er voor elkaar zijn. Samen kunnen we er voor zorgen dat niemand uit de boot valt.

De Vlaamse Week tegen Pesten blijft, helaas, nodig. In tegenstelling tot vroeger, erkent men vandaag wel de problematiek. Op enkele scholen na, hoor je niet meer: “Pesten? Nee, dat doen ze niet op onze school.” Of “We praten niet over pesten want dan lok je dat uit.”

Er is een bewustzijn gegroeid dat pesten echt wel bestaat en een reëel probleem vormt. Maar vaak moet er eerst iets fout lopen vooraleer men pesten aanpakt. Dan bots je op de limieten van de school. De reactie op pesten kan dan alle kanten uit: druk op het slachtoffer leggen of het kind dat pestend gedrag stelt zondermeer als de ‘moeilijke’ van de klas bestempelen. Gelukkig zijn er ook veel scholen die het onder tussen anders bekijken. Ze gaan op zoek naar manieren om constructief en herstelgericht met pesten om te gaan en het te voorkomen. Ze komen dan bijvoorbeeld terecht bij ‘nieuwe autoriteit’ (2). Het is erg belangrijk om op school te werken vanuit een visie op het creëren van een positief klimaat op school en het voorkomen van pesten.

De voorbije decennia zijn er bergen onderzoek verricht naar wat werkt bij pesten. Verschillende instellingen en organisaties bieden scholen ondersteuning aan die gebaseerd is op inzichten uit dat onderzoek. En toch verloopt de vertaling hiervan naar de klas- en schoolpraktijk erg moeizaam. Daarom blijf ik voorstander van een academische plek waar men over het thema pesten consequent onderzoek kan doen en onderzoekt wat er in ons onderwijssysteem werkt of kan werken. Het is erg belangrijk dat we niet in de mist rijden, maar scherp kunnen kijken. Zowel

op klas-, school- als beleidsniveau moeten professionals over het instrumentarium beschikken dat hen in hun specifieke situatie vooruit helpt.

Naast deze toekomstdroom ben ik erg blij met het Overlegplatform welbevinden en preventie van pesten op school van de Vlaamse Onderwijsraad. Onderwijspartners, betrokken overheden en experts ontwikkelen hier een gedeelde taal. Geïnspireerd door onderzoek formuleert het overlegplatform genuanceerde standpunten en advies t.a.v. de minister. In 2019 ontwikkelde het Overlegplatform een Antipestslang (3) die naar elke school gestuurd werd. Het is een handig richtinggevend kader dat scholen kunnen gebruiken om binnen het zorgcontinuüm een visie op welbevinden en het aanpakken van pesten, te ontwikkelen.”

Gepolijste diamanten

“Inzetten op welbevinden en pesten voorkomen of aanpakken, kan het beste structureel ingebed zijn in een schoolcultuur. Maar ook individuele leraren kunnen het verschil maken. Tegen studenten in de lerarenopleiding zeg ik dat ik hoop dat ze, eenmaal als leraar, erin slagen om niet enkel de ruwe diamanten te zien die kinderen zijn. Maar dat ze hier ook door kunnen kijken. Dat ze zien dat elk kind groeipotentieel heeft. Dan zien ze de gepolijste diamanten. Voor mij is dat de kern van de inzet van leraren. Dit is de krachtigste hefboom voor verandering en zelfs voor het aanpakken van moeilijk gedrag.

Daarnaast is het belangrijk om het signaal dat een kind of een klas geeft, niet te negeren. Als kinderen aangeven dat het niet goed gaat, om welke reden dan ook, zoek dan naar een manier om in communicatie te gaan. Creëer geen afstand, maar zoek dialoog en verbinding.”

Lees ook ‘Stop pesten’ (p. 34)

1. De Vlaamse Week tegen Pesten van 5 tot 12 februari 2021
2. Zie ook ‘Meester, ze beginnen weer’ in Schoolwijzer (Basis-7, 2019 - www.cov.be/Basis)
3. <https://www.vlor.be/antipestslang> en ‘Welbevinden als krachtige start’ in Basis-1, 2020 (www.cov.be/Basis)
4. Uit het HBSC-onderzoek Vlaanderen, in opdracht van Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid

Pesten in cijfers

16,5% van de jongeren geeft aan **ooit gepest te zijn** en 6,6% van de jongeren werd **vaak gepest** (minstens 2 à 3 keer per maand) (4). **Vier jaar eerder** was dit respectievelijk nog **19%** en **8,3%**.

Het gaat de goede kant uit, maar er is nog werk! Het blijkt zelfs dat de leerlingen van **11 tot 12 jaar** relatief vaker aangeven gepest te worden: **23,3%** van de meisjes en **25,3%** van de jongens! Ook cyberpesten is een probleem: **7,7%** van de jongeren kreeg al eens **gemene chatberichten, e-mails of sms'en**, iemand plaatste berichten op hun profiel, creëerde een website om hen belachelijk te maken of plaatste beschamende foto's van hen online zonder toestemming. Dat geldt ook voor de **11-tot 12-jarige meisjes (10,1%)** en **jongens (7,2%)**.

Gie Deboutte: “Omgaan met nieuwe media en digitaal communiceren kan niet zonder te praten over de ‘verkeersregels’. Naast het maken en naleven van die afspraken moet er ook aandacht zijn voor het sociaal-emotioneel leren tijdens het online leren. De school heeft hier een rol te spelen. Leraren mogen niet in paniek schieten, maar moeten leren hoe ze ermee moeten omgaan. **Wacht niet tot het fout loopt, maar anticipeer.**”